

частиною, завдяки чому створюється об'єднаний і цілісний образ суспільства. Якщо мова піддається надто великому впливу додаткових елементів, вона розділяється на фрагменти, що спричинює явище «гетероглосії». У цьому випадку вони відокремлюються і отримують право голосу, що спричинює «множинність незалежних голосів, які не піддаються авторитарному контролю» [8, 73].

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький О.І. Зібрання праць: У 5 т. — К.: Наукова думка, 1966. — Т.3. Українська радянська література. Теорія літератури. — 607 с.
2. Женетт Ж. Фигуры. В 2-х томах. — Т. 2. — М.: Изд-во им. Сабашниковых. — 472 с.
3. Жеребкина И. Феминистская литературная критика // Введение в гендерные исследования. Часть 1. Учебное пособие. Под ред. И. Жеребкиной. Спб., Харьков: ХЦГИ, 2001; СПб.: Алетей, 2001 - С. 543- 561.
4. Belsey Catherine. Critical Practice. - London: Methuen, 1980.
5. Fludernik M. The Fictions of Language and the Languages of Fiction. The Linguistic Representation of Speech and Consciousness. — London, New York: Routledge, 1993. — 465 p.
6. Herman David (ed.), Narratologies: New Perspectives on Narrative Analysis. Columbus: Ohio State University Press, 1999, 8
7. Postmodern Subjects / Postmodern Texts / Ed. By Jane Dawson and Steven Earnshaw. — Amsterdam, Atlanta, 1995. — 199 p.
8. Reynolds K., Humble N. Victorian Heroines. Representations of Femininity in Nineteenth-century Literature and Art / Kimberley Reynolds, Nicola Humble. — New York: Harvester Wheatsheaf, 1993. — 197 p.

Юлія КОСТИУК

УДК 82.091

ПОВТОРЕННЯ МИНУЛОГО В РОМАНІ ТОНІ МОРРИСОН «УЛЮБЛЕНА»

Past lives live in us, through us.
Each of us harbours the spirits of people,
who walked the earth before we did,
and those spirits depend on us for continuing existence,
just as we depend on their presence to live our lives to the fullest.
John Edgar Wideman, *Sent For You Yesterday*

У статті досліджується нарративна стратегія Тоні Моррісон у романі «Улюблена».
Ключові слова: історія, пригадування, нарративна стратегія, Тоні Моррісон.

В статтє исслеуется нарративная стратегия Тони Моррисон в романе «Возлюбленная».
Ключевые слова: история, припоминание, нарративная стратегия, Тони Моррисон.

The article deals with the narrative strategy by Toni Morrison in the novel “Beloved”.
Key words: history, rememory, narrative strategy, Toni Morrison.

В умовах глобалізації незавершеність історії стає каталізатором зусиль, які людство покоління за поколінням докладає для подальшого вивчення залишених без уваги сторінок свого та суспільного минулого, теперішнього та майбутнього. В художній літературі, зокрема у своїх історичних романах Тоні Моррісон окреслила та увіковічила варті захоплення намагання переписати історичне минуле та заново описати світ з точки зору національної приналежності, культурних традицій та досвіду.

У нашому дослідженні ми *маємо на меті* описати особливе бачення минулого в романі «Улюблена», що проливає світло на певні сторінки історії, що були втрачені, не знайшли документального підґрунтя чи тлумачилися не правильно у зв'язку із відсутністю історичних доказів, двояким сприйняттям історичного минулого та вимушеної деформації в написанні історії. В ході тлумачення таких ненаписаних чи забутих історій Моррісон уявляє та заново моделює реальні та фікційні матеріали задля реконструювання та відновлення справжньої сутності історичного минулого тому, що цього не можливо було б досягнути якимось іншим чином.

Звертаючись до наративних стратегій, що зазвичай використовуються в художній прозі, історики відновлюють історичне минуле шляхом складання історичних подій у змістовну оповідь. Маємо на увазі

саме початкове значення слова «історія» (з лат. *historia*), що перш за все означає оповідь чи виклад подій, що пов'язані з реальною чи вигаданою особою чи предметом; по-друге, історія — це системне повідомлення в письмовому вигляді, що містить хронологію минулих подій, обставин та фактів. У свою чергу ті, хто пише художню літературу, по-іншому підходять до історичного минулого — шукають та впорядковують реальні та історичні матеріали, намагаючись тлумачити, та перетворюють їх на уявний спосіб бачення світу. Таким чином, повторне окреслення документальної інформації реалізує процес переосвоєння та перегруповування її у різні матриці. Жоден спосіб не правильніший за інший, проте він є незвичайним елементом тієї ж самої цілісної картини історичного минулого.

Так, історія має фікційні елементи, натомість коріння художньої літератури глибоко сягає реальних фактів. Історія та художня література, таким чином, утворюють складну взаємодію, що впливають та обумовлюють одна одну.

Ще Аристотель вважав, що «поезія говорить про загальне, а історія — про конкретне», історик розповідає «те, що відбулося», а поет — «те, що може трапитися — те, що можливе згідно теорії ймовірності чи необхідності» [1, 35]. На думку П. Рікера, художня література розкриває свою здатність відновлювати світ та «трансформувати чи видозмінювати дійсність лише тоді, коли останню помістити у щось на зразок праці, [...] коли це робота» [6, 129]. У своїх художніх творах Тоні Моррісон представляє альтернативне бачення світу та дійсності, яке кидає виклик кодифікації та авторитарності прийнятої та усталеної історії. Шляхом творчого інтерпретування та нового окреслення історичних документів Т.Моррісон заново створює історичну реальність, що вже включає та передає її особистий та культурний досвід.

Авторка у своїх літературних розкопках знімає вуаль, що прикриває особливий аспект американської історії — рабство [4, 110], існування якого ставилося під сумнів та замовчувалося. Завдяки домислюванню та повторному окресленню історичних матеріалів Моррісон озвучує спогади, які раніше опускалися в класичних рабських нарративах («slave narratives»). Таким чином, вона намагається заповнити білі плями, які часто зустрічаються в історичних документах та архівах.

Ми ж ставимо перед собою *завдання* описати нарративні стратегії відтворення історичної правди у романі афро-американської письменниці Тоні Моррісон «Улюблена» та визначити як у творі долається та сама «незавершеність» історії — існування рабства, що залишилося без відповіді у класичних рабських нарративах.

Починаючи ще з публікації свого першого роману «Найблакитніші очі» Тоні Моррісон розвиває свою кар'єру видатної письменниці, яка зображує досвід афро-американців та привертає увагу до присутності африканців у американській літературній традиції. Авторка вважає, що історія містить у собі частку свободи і можливість визволення — стати вільним від замовчування і забуття. Історія не повинна стати ні ще однією формою рабства, яка знищує і сковує, ні не повинна забуватися. «One must critique [history], test it, confront it and understand it in order to achieve a freedom that is more than license, to achieve true, adult agency» [3, с. 114]. Такий справжній дорослий вчинок робить Сет, героїня роману «Улюблена», яка визнає необхідність протиставити особисте й історичне минуле і забути те, що можна забути, натомість взяти те, що корисно, з минулого.

Саме тому Тоні Моррісон здійснює перехід від рабського нарративу («slave narrative») до нео-рабського нарративу («neo-slave narrative»). Ми вважаємо, що «Улюблена» — це роман, який через його основну тему можна віднести до другої категорії, оскільки частка «нео» звертає увагу на те, що роман стосовно класичного рабського нарративу займає позицію діалогу та готовності повторного перегляду. З роману «Улюблена» починається такий відлік, бо це перша книга трилогії, що побудована на історичних фактах, і це перший роман, в якому Моррісон перетворює історичне минуле на особисте. Переглядаючи документи та рабські нарративи для створення роману, Моррісон витратила багато часу на те, щоб визначити, що такого є у рабстві, щоб воно стало таким неоднозначним, таким особистим, безпристрасним, глибоким і водночас всенародним. Вражена історією рабства сама, вона хоче, щоб читач *відчув*, що таке рабство, а не на що воно було *схоже*. У той час як перше підкреслює психологічний аспект рабства, друге робить акцент на фізичному аспекті. Рабство як соціальний інститут є історичним минулим, але, на жаль, його психологічні наслідки продовжуються великою мірою в житті сучасних афро-американців. Описати складність почуття щодо рабства — це не просто ознайомитися з історичними документами. Це — мати справу з тією інформацією, яку можна знайти тільки між рядків історії, на перетині яких суспільне стає особистим, а історичне стає людьми, що мають свої імена» [3, 105].

Роман «Улюблена» — це історія, що дає імена тим, хто був позбавлений права розповідати про свій бік історії. Він був натхненний реальною історією афро-американської рабині, Маргарет Гарнер. Вона зі своїм чоловіком Робертом здійснила втечу з плантації в Кентуккі, і знайшла притулок в штаті Огайо. Коли господар наздогнав їх, вона вбила свою дитину, щоб врятувати від рабства. Їй вдалося втекти. Моррісон пізніше говорить: «I thought at first it couldn't be written, but I was annoyed and worried that such a story was inaccessible to art» [7, 27].

«What I really love is the process of invention» — говорить Тоні Моррісон [3, 124]. Вона насолоджується свободою і хвилюванням, яке приносить написання художнього твору, оскільки вона винахідливо створює внутрішнє життя своїх героїв. На відміну від рабського наративу, який переважно автобіографічний, написаний колишнім рабом, що навчився читати і писати, художній твір — це надійний і продуктивний підхід Моррісон до розкриття правди про спогади тих людей, які не є ні вільними, ні грамотними, і до інтерпретації історій, які вона чула від своєї бабусі.

Тоні Моррісон виходить за рамки того, що повідомив про цю поневолену жінку основний наратив («master narrative»), і уявляє собі її внутрішнє життя і вслухається в її історію, яка розповідає про те, що змусило матір вбити своїх власних дітей. Заради перетворення історичного минулого в особисте Моррісон звертається до своєї уяви. Головна героїня роману, Сет, намагається вбити своїх дітей, але їй вдається убити лише неназване немовля — Улюблену.

У такій опозиції «зовнішнє - внутрішнє» історичні докази та документальні дані є зовнішнім історії, а «думки» отримані шляхом історичної уяви — це внутрішнє історії, як вважає Рікер [9, 61]. Отже, реконструкція минулого — це інтерпретація документації та витвір уяви. Уява — незамінний інструмент відтворення незавершеності історії. З одного боку, вона висуває на передній план продуктивність пам'яті та відтіняє дар творчої фантазії, і таким чином утворюється настільки необхідна дистанція та не прив'язаність до фактів. З іншого боку, уява служить механізмом, що дає змогу письменнику вийти за межі документальних даних, щоб відібрати, відновити і коментувати історичну реальність. Тоні Моррісон умисне уникає подальшого дослідження матеріалів про Маргарет Гарнер, її не цікавить хронологія прожитого життя рабині. Крім того, існують різні версії того, що сталося з жінкою потім. Авторка, взявши Маргарет Гарнер за прототип своєї героїні, але дозволивши Сет розвиватися як вигаданому персонажу, відтворила життя Сет, вдихнувши життя у стару газетну замітку. Таким чином, історію Сет (Маргарет Гарнер) пам'ятають, і вона озвучила те, про що не говорилося раніше.

Без сумніву, стратегії відкриття або винаходу включають в себе «документальність історичної думки» і «роботу уяви в інтерпретації документальних даних» [9, 63]. Завдання наратора полягало в тому, щоб фікціоналізувати історію (викласти історію у вигляді художнього тексту) та історизувати художній текст. Попри наміри перетворити історичне в особисте, «Улюблена» не змодельована як звичайний історичний роман, в якому частка історії записана хронологічно та правдиво. Це, скоріше за все, історичний роман у тому смислі, що «Улюблена» звертається до тих жахливих відрізків часу, про які не говорилося у рабських наративах XIX ст. На відміну від класичних рабських наративів, у яких йдеться про фізичну втечу рабів і їх подорож на волю, даний текст зосереджується на тому, як вони переживають психологічну травму рабства. Таким чином виконується одне із завдань, яке ставиться перед американською письменницею африканського походження — відкрити недоторкані знання та приховану правду американської історії [5, 20].

Говорячи про правду, Моррісон зазначає, що факти обов'язково призведуть до істини, а художній текст — це також спосіб розкриття істини. Таким чином, істину можна знайти в художньому тексті так само, як і в документах. Художній текст і факт виявляють різні аспекти істини. В романі «Улюблена» реконструкція минулого досвіду, що має на меті виявлення істинної історичної реальності, досягається за рахунок поєднання фактів і вимислу, історичних свідчень та творчих конструкцій [4, 113]. Як послідовник письменників традиції рабського наративу, Моррісон визнає і зображує фізичний, психологічний і патологічний вплив рабства у романі. Наприклад, в «Улюбленій» в кількох рядках вказується те, що історично стосується рабів і колишніх рабів: «the Fugitive Bill, the Settlement Fee, God's Ways and Negro pews; antislavery, manumission, skin voting, Republicans, Dred Scott, book learning, Sojourner's high-wheeled buggy, the Colored Ladies of Delaware, Ohio, and the other weighty issues that held [slaves] in chairs, scraping the floorboards or pacing them in agony or exhilaration» [2, 237]. З одного боку, Моррісон не відкидає значимість громадських і політичних подій, коли обирає хронологію за тимчасовий фон для свого художнього твору. З іншого боку, використана історія може бути не пов'язаною з цими випадками. Моррісон зрозуміла, що «було важливо уявити собі ці епізоди активним інструментом, а не просто курйозом чи історичним фактом» [3, 104]. Крім того, вона спробувала пролити світло на ті криваві події, які були видимими і відчутними тільки в спогадах афроамериканців.

Наратор проникає в думки Штампта та слухає, що він говорить: «Detailed in documents and petitions full of whereas and presented to any legal body who'd read it, it stank. But none of that had worn out his marrow. None of that. It was the ribbon. Tying his flatbed up on the bank of the Licking River, securing it the best he could, he caught sight of something red on its bottom. Reaching for it, he thought it was a cardinal feather stuck to his boat. He tugged and what came loose in his hand was a red ribbon knotted around a curl of wet woolly hair, clinging still to its bit of scalp» [2, 248]. Роздуми Штампта про нескінченну тугу, яка виходить за рамки документів, розкриває внутрішнє життя і спогади про чорношкірих в рабовласницькому ладі. Його рефлексія також ілюструє, що пам'ять є центральним аспектом внутрішнього життя, одним із засобів, за допомогою якого ми інтерпретуємо сьогодення, а також пам'ятаємо про минуле. Моррісон переплітає історичні факти та уяву, таким чином досліджуючи два

світи: фактичний та уявний. Тут фактичними є документи, що розглядаються і прочитуються як історія, а до уявного відноситься невідома історія того, хто тримає червону стрічку. Ще один приклад, який підкреслює різницю між видимим і невимовним — дерево або густий ліс — дуже важлива метафора в тексті, що накладає мітку перебування у власності, а не на волі. З різних точок зору, під деревом маються на увазі різні уявні образи або розповіді. Наприклад, воно тісно пов'язане зі смертю матері Сет, тіло якої гойдалося на його гіллі. Дерево також приносить солодкі спогади в думках рабів і колишніх рабів з плантації Sweet Home до прибуття шкільного вчителя. Саме шкільний учитель і його учні батоном вибили зображення дерева на спині Сет як покарання за її невдалу спробу вирватися на свободу. Тим не менш, на відміну від матері, яка має знак під грудьми, Сет ніколи не змогла прочитати шрами на спині, замість цього вона шукала кого-небудь, хто би зміг описати їх для неї. Таким чином, дерево Сет як слід, залишений минулим на спині, тягнеться до інших людей і запрошує їх читати, а також уявляти її персоналізовану історію.

Емі, білошкіра дівчинка, першою побачила наслідки цього жорстокого покарання. Вона описує, а також руйнує уявлення про шрам, пропонуючи свою інтерпретацію, відмінну від основного наратива. Онімівши при вигляді шраму на спині Сет, Емі бачить у ньому «дерево бузку» і розповідає мрійливим голосом: «A chokecherry tree. See, here's the trunk — it's red and split wide open, full of sap, and this here's the parting for the branches. You got a mighty lot of branches. Leaves, too, look like, and dern if these ain't blossoms. Tiny little cherry blossoms, just as white. Your back got a whole tree on it. In bloom» [2, 116].

Бемі Сатс, свекруха Сет, коли бачить ці шрами, приймає їх за «багряні троянди». «Roses of blood blossomed in the blanket covering Sethe's shoulders. Baby Suggs hid her mouth with her hand. When the nursing was over and the newborn was asleep — its eyes half open, its tongue dream-sucking — wordlessly the older woman greased the flowering back and pinned a double thickness of cloth to the inside of the newly stitched dress.» [2, с. 137] До того часу як прибуває Пол Ді, відкриті рани вже загоїлися і стали схожими на складні філігранні витвори, що приховують свій смисл від стороннього ока. Він цілує кожен листочок і гілки дерева, і дізнаючись про горе Сет. І оскільки минуле виживає, залишаючи слід, то дерево зі шрамів на спині Сет є живим слідом або нагадуванням про страждання рабів, що демонструє життя минулого в сьогоденні. Роман стратегічно розпочинається з «омертвілої» шкіри на спині Сет, яка символізує мертву частину в її минулому. Тим не менш, шрами на спині Сет відкриваються знову, щоб розповісти про померлу дочку Улюблену, привид якої не може звільнитися, поки її забуту історію не розкажуть і не запам'ятають по-новому. У цьому сенсі, шрами у вигляді дерева слід розглядати як джерело персоналізованої і расової історії.

«Улюблена» — це парадоксальний роман про рабство і не про рабство, тому що у ньому йдеться про рабство не як соціальний інститут, а про рабів та колишніх рабів. Інакше кажучи, у романі робиться спроба намітити індивідуальні аспекти рабства і можливість формулювання особистих спогадів про історію. Історія Сет показує, що існує ще гірший жах, ніж рабство, а саме, поневолення спогадів і заплутування у власному минулому, що є більш руйнівним, ніж фізичне рабство, тому що це поглинання минулим саботує сьогодення і позбавляє майбутнього. Тоні Моррісон вважає, що минуле повертатиметься в інших формах, поки ми не навчимося «протистояти» і «пережити» його. Щоб бути більш конкретним, в «Улюбленій» внутрішнє пам'яті виводиться на поверхню завдяки поєднанню та перетворенню історичного минулого в оповіді персонажів і їх внутрішні монологи, а також завдяки стратегії переосмислення і переписування історії Маргарет Гарнер в теперішньому. У романі історичне минуле повертається з дивною появою Пола Ді на порозі Сет, далі слідує розкриття шраму на спині Сет.

Найважливіше, що історичне минуле повертається з магічно-реалістичним воскресінням із мертвих дочки Сет. Привид повертається в тілі молодої жінки на ім'я Улюблена. Таке ж ім'я викарбовано на надгробку померлої дочки Сет. Тим не менш, Денвер, інша дочка Сет, розгледіла в Улюбленій убиту сестру. Сет не відразу визнала її як реінкарнацію своєї третьої дитини. Повне визнання відбувається лише після «сцени катання», коли Сет дає Улюбленій і Денвер молоко, вона впадає у відчай і бажає бути зі своїми дітьми, щоб піклуватися про них. З того часу, Улюблену беззастережно прийнято як відсутнього члена сім'ї з Блустоун Роуд, 124 і як публічний прояв дискредитування історії та забутих знань. Улюблена як привид і жива істота знаходиться в центрі наративної стратегії. Якщо Улюблена справді дитина Сет, що повернулася до неї з мертвих, вона функціонує як пуповина, що зв'язує Сет з минулим, яке вона хотіла б забути.

Крім того, Улюблена уособлює історії особистостей ті культур, в яких часто сумніваються, чи вони губляться. Вона — матір Сет, що залишилася в живих після невільництва, і уособлює мову і культуру, якої Сет не знала, і, таким чином, втратила. Вона також випитує у Денвер історію свого народження і про білошкіру дівчинку, ім'я якої вона носить. Через присутність Улюбленої, Пол Ді пригадує те, що він повинен пам'ятати. «Paul D dug his fingers underneath his cap and rubbed the scalp over his temple. "She reminds me of something. Something, look like, I'm supposed to remember"» [2, 322]. Окрім відродження спогадів людей, що живуть на Блустон Роуд, 124, Улюблена пов'язана з досвідом різних жінок у романі. Подейкують, що її тримав під замком і ніколи не випускав за двері хтось білошкірий, як

Елла, яку ділили між собою батько і син, або дружина Штамп, Вашті, яка була наложницею сина свого господаря. Також Улюблена — «another kind of dead which is not spiritual but flesh, that is, a survivor from a true and factual slave ship, who comes back to tell what it was like «over there»» [9, 76]. Таким чином, вона пов'язана з поколіннями рабів, особливо рабинь, які померли в часи середнього шляху (работоргівлі з Африки в Вест-Індію). Як одна із забутих і зниклих безвісти, Улюблена з'єднує особисте з колективним та історичним. Насправді, фізично і в переносному сенсі вагітна гірким минулим й недозволеними спогадами, Улюблена входить в життя спільноти жінок, які пізніше візьмуть участь у ритуалі її вигнання, щоб таким чином наблизити нормальне майбутнє.

Пригадування («геметому») — це своєрідна стратегія Моррісон — постійний і повторний (циклічний) вступ минулого в сьогодення, а також повторне прийняття і переосмислення минулого в сьогоденні. З поверненням Улюбленої, світ Сет складається з «нас трьох». Моррісон інтерпретує це як Трійцю, що утворилась з Матері (Сет), дочки (Денвер) і Привида (Улюбленої). Крім того, в світлі августинців її можна розглядати як «триєдине»: Улюблена як теперішнє минулого, Сет представляє теперішнє через її життя у сьогоденні, і Денвер, яка народилася вільною і уособлює теперішнє майбутнього. Улюблена своєю присутністю змушує Сет знову і знову занурюватися у минуле, якого вона боїться.

Улюблена повернулася з єдиною метою — повернути свої права, якби вона тоді не загинула, і покарати Сет за її умисне витіснення минулого із свідомості і за її вибір жити у вічному сьогоденні. Сет знову переживає, що не може виправдати себе за вбивство, оскільки Улюблена була занадто малою, щоб зрозуміти ситуацію на той час і вона повинна була зробити це швидко, щоб зупинити рабів-викрадачів. Як мати-рабиня, Сет знає, що життя в рабстві гірше за смерть, бо смерть — це оновлення життя в безпечному і вільному місці. Не зважаючи на те, що Улюблена не бажає помилювати Сет, вона прощає себе, розповідаючи історію. Вона просто розповідає і таким чином виліковує свої рани. У процесі розповіді Улюблена спонукає, запитує та отримує інформацію, Сет оповідає і передає усні традиції, а Денвер разом з Улюбленою слухають.

Для Моррісон часи середнього шляху — це сумнівний період в історії африканців і афроамериканців. У романі авторка уявила собі і заново склала цей трансатлантичний досвід через уривчастий, травматизований внутрішній монолог Улюбленої. Знаючи, що типовий автобіографічний рабський нарратив — це розповідь про життя людини в рабстві і її шлях до свободи, Моррісон звертається до художньої прози, щоб показати та віддати належне безвісти зниклим і безіменним людям, тим, хто не зміг подолати Середній шлях. Їхні голоси і оповіді загубилися в рабських нарративах, основною темою яких було оспівування успішної втечі колишніх рабів із неволі. Улюблена як одна із них повертає до життя невимовний досвід та ненаписані оповіді.

До рабинь, які розміщені на найнижчому шаблі рабовласницького ладу, ставилися як до німих в'ючних тварин і заводчиків людського капіталу. Їх оповіді, усні і написані, систематично ігноруються і замінюються білошкірими істориками. Вигадавши історію Сет, Моррісон виявила незавершеність записаної інформації та переглянула історію, що ставилася під сумнів у основних нарративах. Крім того, завдяки тому, що Сет переживає та реконструює своє особисте минуле, Моррісон заново моделює і переписує історію рабства з відомих і невідомих джерел.

Стратегія переосмислення рабства скеровує зусилля Тоні Моррісон на об'єднання історичного та уявного в тлумаченні сумнівних аспектів історії. Історія рабства стала далеким минулим і спогадом, що зникає в життях сучасних афроамериканців. Завдяки написанню «Улюбленої», минуле предків не тільки пам'ятають, а й переосмислюють і заново переживають. У результаті читач отримує історичне знання про дітовбивство Сет з різних джерел.

Звичайно, історія Улюбленої не повинна повторитися у світі. Проте таке повторення у романі попереджає про те, що таке не можна просто забувати чи відкидати. Завдання Тоні Моррісон як афроамериканської письменниці полягає у тому, щоб повідомити і передати культурні знання і спадок. Їй за допомогою реконструкції особистого та культурного минулого вдається переписати та переказати забуту історію таким чином, що зникають будь-які сумніви. Сет звільняє своє теперішнє від тягару спогадів про минуле, вона розставляє усі крапки над «і» та змінює майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Butcher, S.H. Aristotle's Theory of Poetry and Fine Art. — London: MacMillan, 1920.
2. Morrison, Toni. *Beloved*. — NY: Penguin Books Ltd. — 1998. — 375 p.
3. Morrison, Toni. The Art of Fiction. // *Paris Review* 35. 128 (1993): p. 82 – 125. <http://www.theparisreview.org/interviews/1888/the-art-of-fiction-no-134-toni-morrison>
4. Morrison, Toni. The Site of Memory. // *Inventing the Truth: The Art and Craft of Memoir*. — Ed. William Zinsser. — Boston: Houghton Mifflin Company, 1987. — p.101– 124.
5. Morrison, Toni. Unspeakable Things Unspoken: The Afro-American Presence in American Literature. // *Michigan Quarterly Review*. — Volume XXVIII, Issue: 1, Winter 1989, pp. 1-34

6. Ricoeur, Paul. The Function of Fiction in Shaping Reality. // A Ricoeur Reader: Reflection and Imagination. — Ed. Mario J. Valdes. — New York: Harvester Wheatsheaf, 1991. — p. 117 – 136.
7. Tibbetts, John C. The encyclopedia of novels into film / John C. Tibbetts, James M. Welsh; additional research by Rodney Hill. . . [et al.] — 2nd ed. — NY: Facts On File, Inc. — 2005. — 586 p.
8. Wideman, John Edgar. Sent for You Yesterday. — New York: Avon, 1983.
9. Zhu, Ying. Fiction and the Incompleteness of History: Toni Morrison, V.S. Naipaul, and Ben Okri. / A Thesis submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy In English. — The Chinese University of Hong Kong. — May 2005. — 241 p.

Марта ГОСОВСЬКА

УДК 82.02

ПРОБЛЕМИ ФЕМІНІСТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ: ОДІССЕЯ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ

У статті проаналізовано головні проблеми сучасної феміністичної літературної критики. Зокрема, зосереджено увагу на динаміці розвитку дисципліни, окреслено визначальні етапи формування теоретичної платформи феміністичної критики. Зроблено спробу виявити закономірності розвитку та на підставі цього спрогнозувати потенційні моделі подальшого функціонування феміністичної критики.

Ключові слова: феміністична критика, гінотекст, андротекст, жіноча рецепція, écriture feminine, перформативна гендерна ідентифікація.

В статье проанализировано главные проблемы современной феминистской литературной критики. В частности внимание сосредоточено на динамическом развитии, определено самые значительные этапы формирования теоретической платформы феминистской критики. Также автор попытался определить закономерности развития феминистской критики и на основании этого спрогнозировать потенциальные модели функционирования феминистской критики.

Ключевые слова: феминистская критика, гинотекст, андротекст, женская рецепция, écriture feminine, перформативная гендерная идентификация.

The paper deals with the most important questions of feminist literary criticism. Especially, attention is paid to the dynamic process of feminist literary criticism development, draws the dramatic stages of feminist criticism development and analyses how its theoretical platform has been formed. The author makes an attempt to analyse the rules of feminist criticism development and due to this tries to make a potential prognosis of the future development of the feminist criticism.

Key-words: feministic criticism, ginotext, androtext, women reception, écriture feminine, performative gender identification

Сучасна феміністична літературна критика безпосередньо походить від “жіночого руху” 1960-х років. Проте, така динамічна та непередбачувана у своєму розвитку дисципліна, як літературна критика не піддається строгому маркуванню меж та етапів. З цього приводу слухним видається припущення М. Іглтон про те, що “... за своєю природою наукові ідеї схожі до насінин, що підхоплені вітром, подорожують з місця на місце у пошуках родючого ґрунту...” [7, с. 45]

Проблема “жіночого питання” виникла задовго до буремних шістдесятих. Звичайно ж, фокус зображення, метод та мета аналізу були у різні періоди різними: перші дослідники зазвичай концентрували увагу на соціальному аспекті проблеми, а їхні послідовники – на культурологічному та літературознавчому. Причина такої неоднорідності наукових зацікавлень полягає у тому, що перші феміністичні праці були продуктом руху за права жінок і мали на меті діагностувати та вирішити проблему жіночої нерівності в суспільстві, вони мали радше інформативний характер – ознайомлювали аудиторію із ідеями однакової політичної влади, вираженої правом голосувати, рівного професійного та економічного статусу. Після досягнення задекларованої мети у соціальному полі, діячі феміністичного руху взялись до деконструкції патріархальних моделей у культурі та літературному просторі зокрема, адже саме ці чинники є найбільш дієвими у процесі формування суспільства. На думку, П. Баррі, “багато в чому цей рух (“жіночий рух” – М. Г.) був літературним від самого початку, зокрема це виявилось в усвідомленні значення пропагованих літературою жіночих образів, визнанні життєво необхідним боротися з ними, сумніві в їхньому авторитеті та обґрунтованості” [14, с. 144] Оскільки жіночий рух від самого початку був нерозривно пов’язаний із літературним процесом і власне художня література стала рушійною силою у досягненні мети, то й феміністичну критику можна трактувати “... не як відгалуження від руху за права жінок, а як один із найдієвіших способів впливу на щоденні вчинки й ролі” [14, с. 145]

Незважаючи на те, що власне термін “фемінізм” вперше з’явився у 90-их роках дев’ятнадцятого